

Doprinos projekta “Arhivska praksa” edukaciji arhivista u Bosni i Hercegovini i okruženju

AZEM KOŽAR, Ph.D.

Društvo arhivskih zaposlenika Tuzlanskog kantona, Franje Ledera 1, 75000 Tuzla, Bosna i Hercegovina
e-mail: kozar.azem@bih.net.ba

Contribution of the Project “Archival Practice” Towards Education of Archivists in Bosnia and Herzegovina and Surrounding Countries

ABSTRACT

The realization of the project “Archival Practice” began in 1998 and it is still ongoing. It includes annual holding of international archival conference and publishing the journal “Archival Practice.” As of the 2013 sixteen international archival conferences were held and 16 issues of the journal “Archival Practice” were published. Thousands of archivists took part in the conference. The facilitators of the project are the Archives of Tuzla Canton and the Association of archival employees in Tuzla Canton. The project is designed to include eminent archivists from Bosnia and Herzegovina and the wider environment in order to achieve mixing archival knowledge in the wider region of Southeastern Europe. This paper presents data on topics and participants of this project, on the contribution to raising the archival knowledge of everyday professional jobs to remarkable scientific level of its contribution towards education of archivists affirmation of archival science and activity in general.

Key words: Bosnia and Herzegovina, Southeastern Europe, Archives of Tuzla Canton, Association of archival employees in Tuzla Canton, project “Archival Practice”, archives, registry, archivists, education, archival knowledge

Contributo al progetto “Pratica archivistica” per la formazione degli archivisti in Bosnia-Erzegovina e Paesi vicini

SINTESI

La realizzazione del progetto “Pratica archivistica” è iniziata nel 1998, ed è tuttora in corso. Esso comprende lo svolgimento annuale di conferenze archivistiche e la pubblicazione della rivista “Pratica archivistica”. A partire dal 2013 si sono tenute sedici conferenze archivistiche internazionali e sono stati pubblicati 16 numeri della rivista “Pratica archivistica”. Migliaia di archivisti hanno preso parte alla conferenza. Organizzatori del progetto sono l'Archivio del Cantone di Tuzla e l'Associazione dei dipendenti dell'Archivio del Cantone di Tuzla. Il progetto è programmato per includere archivisti eminenti dalla Bosnia-Erzegovina e dell'ambiente in generale, al fine di conseguire la condivisione delle conoscenze archivistiche in tutta la regione del sud-est Europa. Questo documento presenta i dati sui temi ed i partecipanti di questo progetto, sul contributo per l'aumento della conoscenza dell'archivistica nei quotidiani posti di lavoro, del notevole livello scientifico del suo contributo alla formazione degli archivisti ed all'affermazione della scienza archivistica e dell'attività in generale.

Parole chiave: Bosnia-Erzegovina, Sudest Europa, Archivio del Cantone di Tuzla, associazione dei lavoratori d'archivio nel Cantone di Tuzla, progetto “Pratica archivistica”, archivi, protocollo, archivisti, formazione, conoscenze archivistiche

Prispevek projekta “Arhivska praksa” k izobraževanju arhivistov v Bosni in Hercegovini in v sosednjih državah

IZVLEČEK

Projekt “Arhivska praksa” se je začel leta 1998 in še vedno traja. Projekt vključuje vsakoletno mednarodno arhivsko posvetovanje in izdajanje revije “Arhivska praksa”. Do leta 2013 je bilo organiziranih šestnajst mednarodnih arhivskih posvetovanj in objavljenih 16 številke revije “Arhivska praksa”. Konference se je udeležilo na tisoče arhivistov in arhivarjev. Organizatorji in izvajalci projekta so Arhiv Tuzelskega kantona in člani Društva arhiv-

skih delavcev Tuzelskega kantona. Projekt je zasnovan tako, da v njem sodelujejo eminentni arhivisti iz Bosne in Hercegovine ter širšega okolja, da bi dosegli izmenjavo arhivskega znanja s širšega območja jugovzhodne Evrope. Članek predstavlja podatke o temah in udeležencih tega projekta, o prispevek k dvigu arhivskega znanja, od vsakodnevnih poklicnih nalog do naloga na zavidanja vrednem znanstvenem nivoju, o prispevku k izobraževanju arhivistov in afirmaciji arhivske dejavnosti na splošno.

Ključne besede: Bosna in Hercegovina, Jugovzhodna Evropa, Arhiv Tuzelskega kantona, Društvo arhivskih delavcev Tuzelskega kantona, projekt "Arhivska praksa", arhiv, glavna pisarna, arhivist, izobraževanje, arhivsko znanje

Doprinosi projekta "Arhivska praksa" edukaciji arhivista u Bosni i Hercegovini i okruženju

APSTRAKT

Realizacija Projekta "Arhivska praksa" započela je 1998. godine, i još uvijek traje. Isti obuhvata održavanje godišnjih međunarodnih arhivističkih savjetovanja i izdavanje časopisa "Arhivska praksa". Zaključno sa 2013. godinom održano je 16 međunarodnih arhivskih savjetovanja i objavljeno 16 brojeva časopisa "Arhivska praksa". Kroz njega je prošlo na hiljade arhivista i arhivara. Organizatori i realizatori Projekta su Arhiv Tuzlanskog kantona i Društvo arhivskih zaposlenika Tuzlanskog kantona. Projekat je i zamišljen tako da u njemu participiraju eminentni arhivisti iz Bosne i Hercegovine i šireg okruženja, kako bi se ostvarilo miješanje arhivističkog znanja sa šireg prostora jugoistočne Evrope. U radu se iznose podaci o temama i učesnicima ovoga projekta, o doprinosu podizanju nivoa arhivističkih spoznaja od svakodnevnih stručnih poslova do poslova zavidne znanstvene razine, o doprinosu edukaciji arhivista i afirmaciji arhivske djelatnosti u cjelini.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, Jugoistočna Evropa, Arhiv Tuzlanskog kantona, Društvo arhivskih zaposlenika Tuzlanskog kantona, Projekat "Arhivska praksa", arhivi, registrature, arhivisti, arhivari, edukacija, arhivsko znanje

1 Uvodne napomene

Jedna od primarnih potreba nosilaca i sudionika arhivske djelatnosti svake zemlje (arhivi i registrature, arhivisti i arhivari) je permanentno sticanje novih stručnih i naučnih znanja sa šireg područja arhivske teorije i prakse. U razvijenim zemljama Evrope i svijeta to je uhodan proces. Međutim, u zemljama u tranziciji to nije slučaj, mada većina njih nastoji da u skladu sa osobenostima svoga razvoja (kako arhivske djelatnosti tako i društva u cjelini) unese sistematičnost i progres u svemu tome, sve u zavisnosti od već dostignutih dometa na ovom planu. Ka tom cilju su usmjerena i nastojanja sudionika arhivske djelatnosti Bosne i Hercegovine i zemalja njenog okruženja.

Edukacija¹ (detaljnije vidi Anić, Klaić i Domović, 2002, str. 339) arhivskih djelatnika bilo koje razine (u registraturama i arhivima, srednje, više ili visoke stručne spreme), shvaćena u užem smislu riječi kao nadogradnja znanja stečenih u redovnom sistemu obrazovanja, predstavlja permanentan proces sticanja novih znanja i umijeća, nastalih uslijed porasta kvantuma arhivskog znanja, koji doprinose profesionalnom obavljanju širokoga spektra arhivističkih poslova. U ovom slučaju se radi o edukaciji školovanih arhivista i arhivara. Međutim, u zemljama u kojima nema redovnog arhivističkog obrazovanja niti za jedan obrazovni nivo, kakav je primjer Bosne i Hercegovine i većine zemalja njenog okruženja, edukacija arhivskih djelatnika mora da obuhvata i različite forme i sadržaje obrazovanja, pravno i stručno sistemski uređenog. Sve to u najkraćem znači da bi *edukacija* (shvaćena u izvornom smislu riječi) morala da sadrži i obrazovnu komponentu, da bude diferencirana i prilagođena potrebama unapređenja arhivske teorije i prakse različitih nivoa i profila obrazovanja.

Arhivskoj djelatnosti Bosne i Hercegovine nije nepoznanica edukacija arhivskih djelatnika u užem i širem (izvornom) smislu riječi, stim da je dugo vremena bio dominirajući prvi tj. frontalni pristup edukaciji. Imajući u vidu stanje arhivske djelatnosti koja se tek nakon Drugog svjetskog rata postepeno ustrojavala i razvijala, može se reći da je ta početna etapa edukacije bila neminovan odraz postojećeg stanja i odnosa. Edukacija je vršena sporadično, najčešće kroz formu ad-hoc organiziranih stručnih arhivskih savjetovanja, a uz pomoć i podršku arhivista sa prostora tada zajedničke države

1.1 Izvorno riječ *edukacija* (latinski *edukatio*) znači *odgajanje, odgoj, obrazovanje*.

socijalističke Jugoslavije. Do početka sedamdesetih godina prošlog stoljeća bilo je slično stanje i u zemljama okruženja (tada federalnim jedinicama zajedničke države) - posebno u Srbiji i Hrvatskoj, što je svakako bio rezultat centralizacije arhivske djelatnosti na nivou države (eks Jugoslavije), a što se manifestiralo kroz jedinstvene pravne propise i prilično ujednačenu arhivsku teoriju i praksu. Od tada, tj. od donošenja propisa na razini federalnih jedinica složene jugoslavenske federacije, započinje proces decentralizacije arhivske djelatnosti, tako da nosioci edukacijskih programa postaju republički (matični) arhivi i republička arhivistička udruženja. U Bosni i Hercegovini, kao i u ostalim federalnim jedinicama, počinju se održavati manje-više redovna godišnja arhivska savjetovanja na kojima sudjeluju arhivisti sa šireg državnog prostora. Uz održavanje saveznih arhivskih savjetovanja, u organizaciji saveznog udruženja arhivista i Arhiva Jugoslavije, takva forma edukacije imala je utjecaja na sticanje novih znanja i na njihovo miješanje i ujednačavanje na cijelom državnom prostoru².

U okolnostima nastale decentralizacije arhivske djelatnosti, koja se organizira na nivou republika kao federalnih administrativnih djelova složene države, pojavila se potreba organiziranja edukacije arhivista putem republičkih savjetovanja, čime je došla do izražaja osobenost potreba za stručnim znanjima, što je omogućilo nekim arhivskim službama da se izdvoje iz tog frontalnog pristupa edukaciji i da profiliraju edukativna znanja u širem smislu riječi. Takav je pristup imala arhivska služba Slovenije, u okviru koje su od 1979. godine organizirana godišnja savjetovanja posvećena tehničkim pitanjima arhivske djelatnosti (organizatori Pokrajinski arhiv Maribor i Arhivsko društvo Slovenije), koja su vremenom mijenjala sadržaje rada i analogno tome i nazive, da bi 1992. godine iz Arhivskog centra za stručno-tehnička pitanja u arhivima nastao Međunarodni institut arhivskih znanosti u Mariboru, koji i danas, više od dvije decenije, uspješno funkcionira³.

Od 2002. godine organizaciju edukativnog arhivskog savjetovanja pod nazivom "Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja" provodi Pokrajinski arhiv Maribor, dok se više znanstvena komponenta djelatnosti prenosi na Institut koji se osamostaljuje i potom postaje članica Univerziteta. Ovo je osoben primjer kako se edukacija arhivista odvijala postepeno - od početnog frontalnog pristupa koji provode arhivi i arhivska udruženja, pa do izdiferenciranog znanstvenog educiranja pod okriljem Instituta kao naučne institucije.

U osnovi na osoben način, mada istovremeno i u mnogo čemu sličan slovenačkom arhivističkom edukativnom modelu, nastajao je i razvijao se edukativni model arhivista i arhivara Bosne i Hercegovine. Ono što je za slovenačke arhiviste značio Arhivski centar za stručna i tehnička pitanja i savjetovanje "Suvremeni arhivi", to je za bosanskohercegovačke arhiviste bio i ostao Projekat "Arhivska praksa". Bilo bi realno očekivati da isti preraste u neki nukleus znanstvene bosanskohercegovačke arhivističke institucije.

2 Nastanak i ciljevi Projekta "Arhivska praksa"

Edukacija arhivista i drugih arhivskih djelatnika Bosne i Hercegovine, odvijala se sporadično sve do početka osamdesetih godina prošloga stoljeća, uglavnom putem povremenih republičkih arhivskih savjetovanja na kojima su najčešće učestvovali arhivisti a znatno manje arhivski tehničari i arhivari iz registratura. Relativno mali broj bosanskohercegovačkih arhivista učestvovao je i na saveznim (jugoslavenskim) arhivskim savjetovanjima i na savjetovanjima održanim u ostalim republikama eks Jugoslavije. Jedan broj kadrovski popunjenijih regionalnih arhiva je također organizirao povremena savjetovanja za registrature sa područja svoga teritorijalnog djelovanja. Ovakav ad-hoc sistem edukacije na

2. Prilozi sa bosanskohercegovačkih arhivističkih savjetovanja objavljavani su u arhivističkom časopisu "Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine", a prilozi sa saveznih savjetovanja u časopisu "Arhivist". Sve federalne jedinice su također izdavale svoje arhivske časopise.

3. Sve je počelo juna 1979. godine kada je u Mariboru održano prvo savjetovanje posvećeno rješavanju arhivskih tehničkih pitanja, koje je na trećem savjetovanju 1981. godine promijenilo naziv u "Savjetovanje o stručnim i tehničkim pitanjima". Od 1983. do 2002. ovo savjetovanje je održavano pod nazivom "Suvremeni arhivi - savjetovanje o stručnim i tehničkim pitanjima u arhivima", čiji su suorganizatori od 1990. prestali biti Savez arhivskih društava i Arhivsko društvo Slovenije, tako da je daljnje poslove organizacije vodio Arhivski centar za stručno-tehnička pitanja formiran 1986. godine kao organizaciona jedinica Pokrajinskog arhiva Maribor (vidi Semlič Rajh, 2011, str. 104-108). Ovdje je neophodno istaći konstruktivnu ulogu dr. sc. Petera Pavela Klasinca, dugogodišnjeg direktora Pokrajinskog arhiva Maribor, i tima arhivista među kojima dr. sc. Miroslava Novaka, mr. sc. Zdenke Semlič Rajh, Marjana Gerdeja i dr., koji su dali nemjerljiv organizacioni, stručni i naučni doprinos unapređenju arhivske teorije i prakse a time i edukaciji arhivista ne samo sa područja Slovenije već i sa šireg prostora Balkana i Evrope, pa i svijeta.

tri razine: savezna savjetovanja, republička savjetovanja i savjetovanja na nivou pojedinih regionalnih arhiva, od početka osamdesetih godina prošloga stoljeća je ušao u nešto organiziraniju fazu, a na način da su sva tri nivoa edukacije putem arhivskih savjetovanja uglavnom prerasla u ustaljene manje-više redovne edukacijske oblike. U takvim okolnostima krupne iskorake na planu intenzivnije i organiziranja edukacije arhivista napravila je arhivska služba Slovenije i Pokrajinski arhiv Maribor (kako je to naprijed naznačeno), dok je u Bosni i Hercegovini postao prepoznatljiv doprinos Regionalnog historijskog arhiva Tuzla, koji se na kraju uobličio u poseban edukacijski i stručno-naučni projekat pod nazivom "Arhivska praksa" (Kožar, 2005, str. 56-58).

Naime, permanentno stručno stasavanje arhivske djelatnosti Bosne i Hercegovine rezultiralo je održavanjem godišnjih, dobro pripremljenih i stručno-edukacijski osmišljenih arhivskih skupova. Počev od 1983. godine održavana su redovna godišnja arhivska savjetovanja, tako da ih je do kraja 1991. godine održano devet: u Laktašima, Foči, Vlačiću, Foči, Tuzli, Bihaću, Bjelašnici, Tesliću i na Igmanu. Aktivno učešće u radu tih savjetovanja imali su arhivisti Arhiva Tuzla. U tom istom razdoblju Arhiv Tuzla je intenzivirao kontinuiran stručno-arhivistički rad sa registraturama, između ostalog i održavanjem godišnjih savjetovanja za registrature sa područja svoje teritorijalne nadležnosti (područje 19 općina sjeveroistočne Bosne), koja su po svom sadržaju, aktuelnosti tema, renomeu predavača, broju učesnika i sl. znatno prevazilazila edukacijski nivo arhivara. Po svojim dometima posebno su do ratnog konflikta 1992. godine prepoznatljiva tri takva savjetovanja: 1986., 1987. i 1991. godine. Na njima je učestvovalo i do 500 učesnika, a predavači su bili renomirani arhivisti iz Bosne i Hercegovine i okruženja. U tom razdoblju Arhiv Tuzla je bio suorganizator i domaćin jugoslavenskog arhivskog savjetovanja, održanog 1987. godine u Tuzli na temu "Zaštita arhivske građe u slučaju rata i neposredne ratne opasnosti". Ovo savjetovanje je među arhivistima ocijenjeno kao jedno od najuspješnijih stručnih arhivskih skupova. Ono je također pokazalo da je Arhiv Tuzla zrela arhivska ustanova, sposobna da se nosi sa stručnim izazovima naglog napretka informacionih tehnologija i njihovog odraza na arhivsku djelatnost (Kožar, 2005, str. 58-60, Šabotić, 2012, str. 9-11).

Ratni konflikt od 1992. do 1995. godine donio je nova iskušenja i za arhivsku djelatnost. Arhivi su se našli na područjima pod kontrolom različitih oružanih formacija. Matična funkcija Arhiva Bosne i Hercegovine i koordinirajuća funkcija Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine svedene su na ograničen broj arhiva i teritorija pod kontrolom Armije Bosne i Hercegovine. Akcenat je dat na zaštitu arhivske građe (u arhivima i registraturama), dok se o nekoj prijeratnoj formi rada na edukaciji i sl. nije moglo ni razmišljati⁴. I u takvim okolnostima Arhiv Tuzla je iznalazio mogućnosti edukacije arhivara putem održavanja općinskih arhivskih savjetovanja, ponajviše opredijeljenih na ažuriranju pitanja zaštite registraturne i arhivske građe. Tako je 20. 12. 1994. godine, u povodu 40 godina postojanja, organizirao uspješno okružno savjetovanje u suterenu Narodne i univerzitetske biblioteke Tuzla, koje je dalo respektivnu aktivnosti i potvrdilo rezultate djelovanja na zaštitu arhivske građe u ratnim okolnostima⁵.

Nakon rata arhivisti Arhiva Tuzla aktivno su se uključili u obnovu arhivske službe Bosne i Hercegovine. U organizaciji obnovljenog Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine (predsjednik i sekretar Društva su bili arhivisti iz Arhiva Tuzla), organizirano je i uspješno održano 1996. godine Prvo poslijeratno savjetovanje arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, u Zlaći kod Banovića nedaleko od Tuzle. Bio je to prvi stručni skup za cijeli prostor Bosne i Hercegovine, održan u ratom podijeljenom bosanskohercegovačkom društvu. Posljedice političkih i nacionalnih podjela su bile prepoznatljive ali nisu bitnije utjecale na rad ovoga skupa arhivista. I naredno Drugo poslijeratno savjetovanje bosanskohercegovačkih arhivista održano je 1998. godine u Jablanici uz aktivno učešće arhivista Arhiva Tuzla⁶. Pod pokroviteljstvom Vijeća Evrope, a u organizaciji Arhiva Bosne i Hercegovine i Arhiva

4. Više o radu arhivske službe i arhiva Bosne i Hercegovine u ratnim okolnostima vidi radove Matka Kovačevića, Slobodana Kristića, Šabana Zahirovića, Azema Kožara, Seade Hadžimehmedović i drugih arhivista, objavljene u *Glasniku arhiva i DAR BiH*, br.32 i 33; Sarajevo, 1993. -1995.

5. Štampani materijal sa ovog savjetovanja, koji sadrži izlaganja predavača i aktuelne arhivske propise, nalazi se u Arhivu Tuzlanskog kantona.

6. I nakon početka zvanične realizacije Projekta "Arhivska praksa" 1998. godine, arhivisti Arhiva Tuzla su rukovodili radom Društva arhivskih radnika BiH (reizabrani 1996. na Prvom savjetovanju). Između ostalog održano je Treće poslijeratno savjetovanje u Bihaću 1999. godine, Četvrto u Olovu 2001., te Peto u Bihaću 2002. godine. Radovi sa ovih savjetovanja objavljeni su u *Glasniku arhiva i DAR BiH*, broj 34 (1997), 35 (2001) i 36 (2004). Arhiv Tuzla je poseban doprinos dao u pripremi i štampanju brojeva 35 i 36 *Glasnika*.

Tuzla, u Tuzli je 1. 7. 1997. godine održano savjetovanje o zaštiti arhivske građe u nastajanju, što je, pokazalo se to kasnije, polučilo značajne efekte (Kovačević, 2000, str. 183-186).

Naprijed naznačene činjenice potvrđuju konstataciju da je Arhiv Tuzla bio važan koordinirajući i stručni faktor u organizaciji i realizaciji edukativnih i drugih skupova arhivista i arhivara na području Bosne i Hercegovine i posebno na području Tuzlanskog kantona. Analizom učešća arhivista ovoga Arhiva na međunarodnim skupovima u ovom razdoblju (od 1984. do 1998.) dolazi se do činjenica koje idu u prilog konstataciji da je njihov stručni doprinos primjetan i na toj razini. Sve to, kao i više drugih okolnosti tada aktuelne bosanskohercegovačke stvarnosti (više vidi u Šabotić, 2012, str. 9), dovoljno jasno govore o osposobljenosti Arhiva Tuzla da 1998. godine započne sa realizacijom novoga arhivističkoga projekta, kakav je Projekat "Arhivska praksa".

Pokretači, nosioci i realizatori ovoga projekta su Arhiv Tuzla i Društvo arhivskih zaposlenika - Ogranak Tuzla (koje je 2002. godine registrirano kao Društvo arhivskih zaposlenika Tuzlanskog kantona). Projekat je nastao kao rezultat hrabre odluke i velikog entuzijazma malobrojne grupe arhivista Arhiva, u jednom prelomnom periodu u razvoju arhivske djelatnosti Bosne i Hercegovine, kada je postalo očigledno da je raskorak između društvenih potreba s jedne, i mogućnosti arhivske struke s druge strane, postao ogroman, te da je neminovno iznalaziti nova rješenja u traganju za približavanjem stručnih mogućnosti društvenim potrebama. Pokretači Projekta su, osmišljavajući njegovu ulogu, ciljeve i zadatke, na samom početku konstatovali: "Međutim, cijeneći svu ozbiljnost trenutka u kojem se kao struka nalazimo, procijenili smo da treba uložiti dodatne napore da se stanje ukupne brige o arhivskoj građi, kao primarnom historijskom izvoru, popravi i unaprijedi. Cijenimo da je to moguće, između ostaloga, održavanjem dobro pripremljenoga temeljnog savjetovanja jednom godišnje - i to svake godine, (...) te pokretanjem posebnoga časopisa čiji sadržaj čine prilozi podnijeti na Savjetovanju, ali i drugi koji se tiču arhivistike i srodnih naučnih disciplina" (*Arhivska praksa*, št. 2, 1999, str. 159-160).

Bilo je to zaokruživanje svega onoga što je i do tada prakticirano, ali i dugoročno osmišljavanje sistematskog rada na svim pitanjima arhivske teorije i prakse na području Bosne i Hercegovine. To je značilo profiliranje jasne vizije razvoja i unapređenja arhivske struke i nauke, čemu je posebno trebao da doprinese međunarodni karakter Projekta, tako da se putem međunarodnog savjetovanja i stručnog časopisa arhivska znanja mijesaju i prelivaju iz arhivistički razvijenijih sredina u tranzicijsko balkansko područje. Takvo opredjeljenje (vizija) imalo je, pokazalo se to u minulom razdoblju od 16 godina, puni smisao i ogroman značaj.

Slika 1: Učesnici savjetovanja "Arhivska praksa" 2008. (Hotel "Tuzla" u Tuzli)

3 Edukativni značaj Projekta "Arhivska praksa"

Projekat "Arhivska praksa" je, kako je već naglašeno, na samom početku fokusiran na dva glavna sadržaja: godišnje arhivsko savjetovanje i časopis (godišnjak) "Arhivska praksa"⁷. Ovakav pristup je permanentno primjenjivan od početka, tj. od 1998. godine, kada je održano savjetovanje (jedanaesto po redu, što znači da je ovaj Projekat značio nastavak dotadašnjih ad-hoc aktivnosti na planu edukacije) i štampan prvi broj Časopisa, pa sve do zaključno sa 2013. godinom, kada je također održano savjetovanje (dvadeset i šesto po redu) i štampan 16. broj ovoga časopisa⁸.

Arhivsko savjetovanje je prema Projektu zamišljeno kao međunarodno savjetovanje stručno-naučne naravi. Svake godine su pripremane i kandidovane određene teme, i to najčešće jedna posebna i jedna opća tema. Posebna tema je određivana prema važnosti problematike na koju se odnosi, tako da su na nekim savjetovanjima tretirane i po dvije posebne teme, a opća tema je gotovo permanentno podvođena pod pojam "Aktuelna pitanja arhivske teorije i prakse". Priprema prijedloga tema je prolazila kroz stručnu analizu na stručnim raspravama vođenim u okviru stručnih tijela Arhiva i Društva, da bi se potom izučeni i obrazloženi prijedlog našao pred Organizacionim odborom savjetovanja, a radi donošenja konačne odluke. Nakon toga realizacija savjetovanja se odvijala u koordinaciji Organizacionog odbora, dok su nosioci poslova neminovno bili zaposlenici Arhiva i članovi Društva. Na pripremi priloga (isčitavanje i komunikacija sa autorima, ocjena valjanosti, recenzije i sl.) za objavljivanje u Časopisu uglavnom je angažirana Redakcija na čelu sa glavnim i odgovornim urednikom (od osmog broja Časopisa ima urednika i odgovornog urednika).

Ovakvom organizacijom poslova dobilo se to da časopis u cjelosti prati savjetovanje, posebno u početnoj fazi realizacije kada su svi prilozi prispjeli za savjetovanje objavljivani u časopisu. Kasnije se, međutim, moralo odustati od takve prakse, jer je broj prispjelih radova bio znatno veći od mogućnosti (i potreba) za njihovim objavljivanjem, tako da su neki autori izlagali na savjetovanju ali njihovi radovi nisu objavljeni u časopisu. Pošto je časopis struktuiran tako da donosi sadržaje koji se ne odvijaju na

7. Časopis je kategorisan kao arhivistički - UDK 930.25, indeksacija ISSN- 15-12-5491.

8. Za 2014. godinu je također zakazano održavanje savjetovanja krajem septembra, a u toku su organizacione i redakcijske pripreme za pripremu i štampanje narednog (17.) broja časopisa "Arhivska praksa".

savjetovanju, a to su rubrike "Iz drugih časopisa", "Građa"⁹, "Prikazi i ocjene", "Izveštaji" i sl., na ovaj način su se savjetovanje i časopis međusobno dopunjavali, tako da su učesnici savjetovanja dobijali široku edukativnu strukturu znanja, koju su kasnije mogli analizirati i izučavati i tako bogatiti svoja posebna i opća stručno-naučna saznanja. Tako je ovaj projekat dobijao na težini, pored tih nezaobilaznih ličnih kontakata i razmjene iskustava u toku dvodnevna savjetovanja, učesnici su nosili sa sobom časopise kao neku vrstu priručnika za dalji rad. Time je osiguravana trajnost znanja plasiranih u okviru jednog ili oba sadržaja ovoga projekta.

Izlaganja učesnika savjetovanja objavljujivana su u prvoj i najvažnijoj rubrici časopisa pod nazivom "Arhivistika i arhivska služba". U njoj je u do sada štampanih 16 brojeva časopisa "Arhivska praksa", u razdoblju od 1998. do zaključno sa 2013. godinom, objavljeno ukupno 430 članaka, dok su u svim drugim rubrikama objavljena 252 rada (članci - u rubrikama "Iz drugih časopisa" i "Građa", potom prikazi, izvještaji i sl.), ukupno 682 priloga na cca 6.500 stranica teksta. Sudeći prema broju ukupno objavljenih priloga, prilozi sa savjetovanja čine oko 2/3 svih objavljenih radova, dok po broju stranica prilozi sa savjetovanja čine oko 3/4 u časopisu objavljenoga teksta.

Stručno-naučne priloge objavljujivali su i u radu savjetovanja učestvovali eminentni arhivisti iz 18 evropskih zemalja, njih 251. Najveći broj od 682 priloga objavili su arhivisti iz Bosne i Hercegovine 414, tj. 60%, potom iz Slovenije 95, Hrvatske 70, Srbije 56, Crne Gore 15, Austrije 9, Kosova 6, Mađarske 5, Makedonije 4, Italije 3, Albanije, Rusije, Slovačke i Švicarske po 2, te iz Turske, Ukrajine, Bjelorusije i Rumunije po 1 prilog. U početku su najveću pomoć i podršku u realizaciji projekta pružili arhivisti Slovenije i Austrije, potom iz Hrvatske i Crne Gore, dok su u posljednje vrijeme sve brojniji i aktivniji arhivisti iz Srbije. Najveći broj arhivista potiče iz zemalja u tranziciji, iz svih zemalja eks Jugoslavije, ali je značajno učešće i arhivista iz razvijenih zemalja Evrope, kojima su dostupna i primjenljiva savremena informatičko-arhivistička znanja i trendovi, što čini dodatan kvalitet ovoga projekta.

Među bosanskohercegovačkim arhivistima, najzastupljeniji su arhivisti iz Arhiva Tuzlanskog kantona, što je i logično jer je Arhiv organizator i nosilac ovoga projekta. Međutim, projekat je solidno prihvaćen i od strane arhivista iz drugih bosanskohercegovačkih arhiva, što ga istovremeno čini i bosanskohercegovačkim projektom.

Kada se imaju u vidu učesnici ovoga projekta, iz Bosne i Hercegovine i šireg okruženja, onda se on realno doima kao regionalni arhivistički projekat, zamišljen i realiziran sinergijskim djelovanjem arhivista sa šireg prostora jugoistočne Evrope. Ovim se eliminira relativna zatvorenost struke u administrativne (državne) okvire, i osigurava protok arhivističkog znanja na znatno širem prostoru. Time se, razumljivo, značajno podiže obim i kvalitet arhivističkog znanja, stručna znanja se sve više približavaju razini naučnih znanja koja su jednako važna za sve sudionike arhivističkog posla širom svijeta. Na taj način, postupno, ovaj projekat sve više zadobija planetarne vrijednosti.

9. Rubrika "Građa" uvedena je od broja 8. časopisa, a u njoj je do sada objavljeno 56 historiografskih i arhivističkih radova.

Slika 2: Prvi i šesnaesti broj časopisa "Arhivska praksa"

Na edukativnu stranu ovoga projekta bitno utiče i prisustvo ogromnog broja zainteresiranih arhivista i arhivara. Naime, projekat je i struktuiran tako da educira jedne i druge. Zbog toga je, od samog početka, evidentno konstantno masovno prisustvo pored arhivista i velikog broja arhivara (tj. zaposlenika na poslovima registraturnog poslovanja registratura). Arhivari čine oko 3/4 učesnika savjetovanja¹⁰, a jedan broj njih uzeo je učešća i u pripremi priloga, mada je još uvijek nedovoljan njihov angažman na ovom planu, što je jedna od manjkavosti savjetovanja i uopće cijelog projekta. Međutim, kadrovsko stanje u registraturama, kao i u arhivima, nije moguće popraviti i bitnije unaprijediti u kraćem vremenskom intervalu. Za to je potreban osmišljen sistem obrazovanja i edukacije arhivskih djelatnika, a to je ono što državne strukture vlasti treba da uvide, potom utvrde i na kraju provedu u djelo. Arhivska struka u svemu tome treba da bude animator i kreator stručnih i izučenih rješenja.

Ukupna edukativna analiza projekta "Arhivska praksa" ne bi bila cjelovita bez ukazivanja, pored savjetovanja, i na edukativni značaj časopisa. Naime, časopis se štampa u 500 primjeraka i razmjenjuje se na "više od 80 adresa, u 37 država Evrope i svijeta"¹¹. Osim toga od značaja je dostupnost tekstova na stranim jezicima prevodjenjem na bosanski/srpski/hrvatski jezik, te prevodjenjem abstrakta i/ili zaključaka na engleski (u nekim brojevima i na njemački) jezik. Stručne, naučne, edukativne i druge domete časopisa treba posmatrati i sa aspekta korišćenja od strane autora priloga u drugim arhivskim publikacijama. Iako ne postoje cjelovite evidencije o tome, općepoznato je da su radovi iz "Arhivske prakse" često citirani u priložima koji su objavljeni u arhivskim časopisima i zbornicima radova, kakvi su *Atlanti*, *Sodobni arhivi*, *Tehnični in vsebinski problemi klasičnoga in elektronskega arhiviranja*, *Arhivski anali*, *Arhivski vjesnik*, *Glasnik arhiva* i *AU BiH itd.*

10. Prema procjenama organizatora savjetovanja "Arhivska praksa" svake godine je savjetovanju prisutno od 200 do 300 učenika, tako da na arhiviste otpada 50 do 75 učesnika a na arhivare 150 do 225 učesnika. Ako pođemo od pretpostavke da se svake godine promijeni oko jedne polovine učesnika, onda se dolazi do podataka da je na minulih 16 savjetovanja učestvovalo cca 400 do 600 arhivista, odnosno cca 1.200 do 1.800 arhivara, što su impozantne edukativne razmjere savjetovanja kao dijela ovoga projekta.

11. I. Šabotić, *Arhivska praksa*, 13.

4 Zaključak

Projekat "Arhivska praksa" je najznačajniji i najproduktivniji arhivistički projekat u Bosni i Hercegovini, koji po svojim stručno-naučnim i edukacijskim dimenzijama prevazilazi državne okvire i doprinosi edukaciji arhivista šireg okruženja. Njegovo relativno dugo trajanje, od 1998. godine, uspješno održavanje i konstantno napredovanje, realna su potvrda njegove učinkovitosti.

U minulih 16 godina u okviru ovoga projekta održano je 16 savjetovanja i izdato 16 brojeva istoimenog časopisa. Na godišnjim savjetovanjima je učestvovalo u prosjeku 200 do 300 arhivista i arhivara iz Bosne i Hercegovine i još 17 zemalja šireg okruženja, podnijeta su 430 priloga, od čega oko 1/3 od strane arhivista sa šireg prostora jugoistočne Evrope. U godišnjim brojevima časopisa objavljena su 682 priloga, među kojima je značajan broj iz zemalja okruženja, na cca 6.500 stranica teksta u tiražu od 500 primjeraka po svakom broju.

Projekat je doprinio podizanju nivoa arhivskog znanja, otvorio mnoge tabu teme među arhivistima, doprinio profesionalizaciji i afirmaciji arhivskoga posla, fluktuaciji i miješanju arhivskog znanja na prostoru jugoistočne Evrope i šire, te je, što je za predmet ovoga priloga posebno važno, dao veliki doprinos edukaciji arhivista i arhivara na širem prostoru. Svi sudionici ovoga projekta, naročito organizatori i nosioci projekta, zaslužuju zahvalnost i podršku cijele arhivističke zajednice, da bi se dobra praksa mogla još više unapređivati.

Literatura

Anić, Š., Klaić, N., Domović, Ž. (2002). *Rječnik stranih riječi. Tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze*, str. 339. Zagreb: SANI-PLUS

Kovačević, M. (2000). Obnova arhivske službe Bosne i Hercegovine. U: *Glasnik arhiva i DAR BiH*, broj 35, str. 183-186. Sarajevo

Kožar, A. (2005). Pedeset godina Arhiva u Tuzli. U: *Pedeset godina Arhiva u Tuzli (1954.-2004.)*, str. 56-60. Tuzla: Arhiv Tuzlanskog kantona

Semlić Rajh, Z. (2011). Sudjelovanje prof. ddr. Azema Kožara na slovenskim stručnim i znanstvenim skupovima. U: *Pedagoški i naučni rad prof. ddr. Azema Kožara*, str. 104-108. Tuzla: Arhiv Tuzlanskog kantona

Šabotić, I. (2012). Časopis Arhivska praksa (1998.-2012.) - doprinos razvoju arhivske djelatnosti u Bosni i Hercegovini- (u povodu petnaest godina izlazenja), str. 9-11. Tuzla: Arhiv Tuzlanskog kantona

Uvodno izlaganja na Savjetovanju "Arhivska praksa 98" (1999). U: *Arhivska praksa*, broj 2, 1999, str. 159-160. Tuzla: Arhiv Tuzlanskog kantona

SUMMARY

The project "Archival Practice" is the most important and most productive archival project in Bosnia and Herzegovina, which goes for its professional scientific and educational dimensions beyond national frameworks and contributes to the education of archivists in wider area. Its relatively long in duration, since 1998. Successful maintenance and continuous improvement is the real confirmation of its effectiveness. As of the 2013 sixteen international archival conferences were held and 16 issues of the journal "Archival Practice" were published. The annual meetings were attended by an average of 200 to 300 archivists and registry workers from Bosnia and Herzegovina and 17 other countries; 430 contributions were filed of which about one third by archivists from the wider region of Southeastern Europe. The journal published 682 contributions, including a significant number from neighboring countries in approximately 6500 pages of text in a circulation of 500 copies of each issue. The project has contributed to the raising of the level of archival knowledge, opened many taboo topics among archivists, contributed to the professionalisation and recognition of archival work, fluctuation and mixing archival knowledge in Southeastern Europe and beyond and gave, which is particularly important, major contribution to education of archivists. All participants in this project, especially the organizers and holders of the project, deserve appreciation and support of the entire archival community, so that this good practice could be further improved.

Typology: 1.02 Review article

Submitting date: 06.01.2014

Acceptance date: 07.02.2014

